

Προλεγόμενα τέταρτης έκδοσης

Η παρούσα έκδοση περιλαμβάνει αρκετές νέες ενότητες, που αφορούν το πώς να διαβάζετε ένα φιλοσοφικό δοκίμιο, την ποσοτικοποίηση και την τροπικότητα και τη ρητορική στη φιλοσοφική γραφή. Εμπλουτίζεται επίσης με περισσότερα νέα παραδείγματα. Χαρακτηριστικό αυτής της έκδοσης είναι ότι συνοδεύεται από έναν ιστότοπο που συμπληρώνει το υλικό του βιβλίου. Ο ιστότοπος περιέχει τέσσερα είδη υλικού: (1) πρόσθετη επεξήγηση ορισμένων θεμάτων που πραγματεύεται το βιβλίο, (2) πρόσθετα παραδείγματα των θεμάτων που εξετάζονται στο βιβλίο, (3) πρόσθετες ασκήσεις, τις οποίες θεωρούμε ότι ωφελούν ιδιαίτερα τον σπουδαστή, (4) πρόσθετα θέματα που δεν εξυπηρετούν ακριβώς τον σκοπό του βιβλίου, θα φανούν ωστόσο χρήσιμα σε πολλούς φοιτητές. Ο ιστότοπος βρίσκεται στη διεύθυνση www.wiley.com/go/Martinich.

Θέλω να ευχαριστήσω τη Leslie Martinich, η οποία βοήθησε πάρα πολύ στο κομμάτι της επιμέλειας, όπως πάντα, τον Neil Sinhababu, ο οποίος ενημέρωσε το παράρτημα για τη χρήση διαδικτυακών πηγών, και τον J. P. Andrew, ο οποίος σχολίασε την ενότητα για την ποσοτικοποίηση. Η επιμελήτριά μου στην Wiley-Blackwell, Deirdre Ilkson, ήταν πολύ χρήσιμη και υποστηρικτική σε αυτό και σε άλλα έργα και οι Sarah Dancy και Allison Kostka έχουν καθοδηγήσει επιδέξια αυτή την έκδοση.

Προλεγόμενα τρίτης έκδοσης

Η παρούσα έκδοση περιλαμβάνει ορισμένες αλλαγές. Σε γενικές γραμμές, προσπαθήσαμε να βελτιώσουμε τα αποσπάσματα των δοκιμίων και τα παραδείγματα, να διορθώσουμε τα λάθη, και να προσδώσουμε στο κείμενο ένα περισσότερο σαφές ύφος. Ορισμένες από τις πιο σημαντικές αλλαγές είναι τα διάφορα νέα παραρτήματα, όπως αυτό για τη χρήση του διαδικτύου από τον Neil Sinhababu. Θέλω να ευχαριστήσω τη Jo Ann Carson και τον Charles Hornbeck για τις πολυάριθμες προτάσεις τους και, ως συνήθως, θέλω να ευχαριστήσω τη σύζυγό μου Leslie για την πολύπλευρη βοήθειά της.

Προλεγόμενα δεύτερης έκδοσης

Πράφοντας σε έναν φίλο του, ο Βολταίρος ζήτησε συγγνώμη για το μέγεθος της επιστολής του: «Αν είχα περισσότερο χρόνο, αυτό το γράμμα θα ήταν συντομότερο». Κατά την αναθεώρησή, για ένα καλύτερο αποτέλεσμα, τμήματα που εμφανίστηκαν στην πρώτη έκδοση αυτού του βιβλίου έλαβαν μικρότερη έκταση. Προέκυψαν επίσης ιδέες για το πώς θα μπορούσαμε να προσθέσουμε επιπλέον θέματα στο βιβλίο, προκειμένου να βελτιωθεί. Κατά κύριο λόγο πρόκειται για ενότητες σχετικά με τον ορισμό, τις αντιθέσεις και τις αντιφάσεις, τις διακρίσεις, και ένα γλωσσάρι όρων που μπορεί να είναι χρήσιμο για τη φιλοσοφική σας συγγραφή. Κατά την προετοιμασία της δεύτερης έκδοσης, ορισμένοι νυν και πρώην φοιτητές μου, που τους οφείλω ευχαριστίες, έκαναν σχολιασμούς σχετικά με το κείμενο: Stephen Brown, Sarah Cunningham, Nathan Jennings και Lisa Maddry. Η σύζυγός μου Leslie, ως συνήθως, διάβασε ολόκληρο το χειρόγραφο. Επίσης, θέλω να ευχαριστήσω τον επιμελητή του κειμένου μου Steve Smith. Τέλος, ένα μεγάλο μέρος της προετοιμασίας του έργου έγινε στο Miami Subs and Grill on the Drag. Θέλω να ευχαριστήσω τους ιδιοκτήτες, Michael και Lisa Mermelstein, για τη φιλοξενία τους.

Εισαγωγή

Εκείνοι που γνωρίζουν ότι είναι βαθυστόχαστοι επιδιώκουν τη διαύγεια. Εκείνοι που θα ήθελαν να φαίνονται βαθυστόχαστοι επιδιώκουν το σκοτάδι.

Friedrich Nietzsche, *Η Χαρούμενη Επιστήμη*

Τα δοκίμια φιλοσοφίας μπορούν να δομηθούν με πολλούς διαφορετικούς τρόπους. Για τους έμπειρους συγγραφείς, η επιλογή μιας δομής δεν είναι συχνά ούτε δύσκολη ούτε καν συνειδητή, που κάνει το δοκίμιο να μοιάζει σαν να γράφεται μόνο του. Για τους άπειρους συγγραφείς, η επιλογή της δομής είναι συχνά βασανιστική ή φαινομενικά αδύνατη. Το παρόν βιβλίο προσφέρεται για την τελευταία ομάδα συγγραφέων, της οποίας υπήρξα μέλος για περισσότερες από τρεις δεκαετίες. Και αντί να εξετάσουμε πολλούς πιθανούς τρόπους δόμησης, επικεντρωθήκαμε σε εκείνη που θεωρείται ως η απλούστερη και πιο εύκολη δομή που μπορεί να έχει ένα φιλοσοφικό δοκίμιο. Σκοπεύουμε να βοηθήσουμε τους φοιτητές ώστε να γράψουν κάτι αξιόλογο και να αρχίσουν να αναπτύσσουν το δικό τους στιλ. Η προσπάθειά μας είναι αντίστοιχη της διδασκαλίας σε μαθητές καλλιτεχνικών σπουδών που πρόκειται να σχεδιάσουν με το χέρι. Ο πρώτος στόχος είναι η ακρίβεια, όχι η κομψότητα. Η κομψότητα στη γραφή δεν μαθαίνεται. Είναι προϊόν ενός είδους ιδιοφυΐας, και η ιδιοφυΐα ξεκινά από εκεί που σταματούν οι κανόνες. Το θέμα αυτού του βιβλίου είναι κάτι που μπορεί να διδαχθεί κανείς: πώς να γράφει ξεκάθαρα, περιεκτικά και με ακρίβεια κείμενα φιλοσοφίας. Η κομψότητα είναι επιθυμητή, αλλά το ίδιο και η απλότητα. Και αυτό αποτελεί επιδίωξή μας. Ο φιλόσοφος Anrum Stroll (1921-2013) είχε πει κάποτε: «Η καλή φιλοσοφία είναι κατά το ήμισυ καλή γραμματική». Η παρατήρηση αυτή είναι πνευματώδης και βαθυστόχαστη και, όπως κάθε καλός αφορισμός, είναι δύσκολο να εξηγηθεί. Πριν προσπαθήσουμε να εξηγήσουμε ως έναν βαθμό το τι σημαίνει, καλό θα ήταν να προλάβουμε μια πιθανή παρεξήγηση. Αν και η καλή φιλοσοφική γραφή είναι γραμματική, δεν παρατίθεται ουσιαστικά τίποτα σχετικά με τη γραμματική που δεν έχετε διδαχθεί στην Πέμπτη τάξη του Δημοτικού. Σχεδόν όλοι οι φοιτητές γνωρίζουν τους κανόνες της γραμματικής και όμως οι κανόνες αυτοί συχνά παραβιάζονται κατάφωρα στα φιλοσοφικά τους κείμενα. Γιατί συμβαίνει αυτό;

Ένας λόγος είναι ότι οι φιλόσοφοι συχνά προσπαθούν να εντάξουν τα πράγματα στις κατάλληλες κατηγορίες, και αυτές οι φιλοσοφικά επινοημένες κατηγορίες δεν είναι σαφείς, ή τουλάχιστον είναι αρχικά δυσνόητες. Οι φιλόσοφοι μερικές φορές διαχωρίζουν την πραγματικότητα σε πράγματα που είναι νοητά και σε πράγματα που είναι υλικά. Μερικές φορές έχουν χωρίσει την πραγματικότητα σε πράγματα που είναι ουσίες (πράγματα

που υπάρχουν από μόνα τους) και σε πράγματα που είναι συμβεβηκότα (πράγματα που είναι ιδιότητες ή εξαρτώνται από άλλα πράγματα για την ύπαρξή τους). Υπάρχει ακόμη και ένας γραμματικός συσχετισμός μεταξύ αυτών των κατηγοριών. Τα ουσιαστικά συσχετίζονται με τις ουσίες (ο άνθρωπος με το ανθρώπινο), και τα επίθετα συσχετίζονται με τα συμβεβηκότητα (ορθογώνιο με το ορθογώνιο τρίγωνο). Όταν οι φιλόσοφοι υποστηρίζουν ότι τα πράγματα που φαίνονται να ανήκουν σε μια κατηγορία ανήκουν στην πραγματικότητα σε μια άλλη, η γραμματική φτάνει στα όριά της. Οι περισσότεροι φιλόσοφοι που πιστεύουν στην ύπαρξη του Θεού υποστηρίζουν ότι ο Θεός είναι δίκαιος. Ενώ κάποιοι άλλοι έχουν υποστηρίξει ότι αυτό δεν μπορεί να είναι αλήθεια. Ο λόγος είναι ότι αν ο Θεός είναι δίκαιος, τότε ο Θεός έχει την ιδιότητα να είναι δίκαιος, και αν ο Θεός έχει μια ιδιότητα, τότε δεν είναι απολύτως απλός ή ένας και μπορεί επομένως να είναι φθαρτός. Έτσι, αυτοί οι φιλόσοφοι είπαν ότι ο Θεός είναι (ταυτόσημος με) το δίκαιο ή ότι ο Θεός είναι (ταυτόσημος με τη) δικαιοσύνη, μολονότι αυτοί οι τελευταίοι ισχυρισμοί φέρνουν τη γραμματική των περισσότερων φυσικών γλωσσών στα όριά της.

Μερικές φορές η προσπάθεια να πούμε κάτι νέο και σωστό για τα όρια της πραγματικότητας κάνει τη γραμματική να καταρρεύσει εντελώς, όπως όταν ο Martin Heidegger λέει: «Nothing nothings». Το ουσιαστικό *nothing* (τίποτα) δεν μπορεί να είναι ρήμα, οπότε το ψευδο-ρήμα *nothings* είναι ακατανόητο. Επιπλέον, ο Heidegger φαίνεται να ερμηνεύει τη λέξη τίποτα ως ουσιαστικό, σαν το τίποτα να ονόμαζε κάτι, ενώ προφανώς δεν μπορεί. (Φυσικά, ο Heidegger θα διαφωνούσε με τις δικές μας γραμματικές παρατηρήσεις και αυτός είναι ένας ακόμη λόγος για τον οποίο η φιλοσοφία είναι δύσκολη: είναι δύσκολο να συμφωνήσουν οι φιλόσοφοι ακόμη και για τη γραμματική). Ο Thomas Hobbes ήταν ένας από τους πρώτους που συζήτησε την τάση των φιλοσόφων να συνδυάζουν λανθασμένα λέξεις που ανήκουν σε μια κατηγορία με λέξεις που ανήκουν σε μια διαφορετική και ασύμβατη κατηγορία. Αυτό είναι γνωστό ως κατηγορικό λάθος. Σε πολύ ελεύθερη απόδοση, ένα κατηγορικό λάθος είναι το λογικό ισοδύναμο της ανάμειξης μήλων και πορτοκαλιών. Η πρόταση «Άχρωμες πράσινες ιδέες κοιμούνται μανιωδώς» περιλαμβάνει αρκετά κατηγορικά λάθη. Τα άχρωμα πράγματα δεν μπορούν να είναι πράσινα ή οποιοδήποτε άλλο χρώμα, οι ιδέες δεν μπορούν να κοιμούνται ή να είναι ξύπνιες και τίποτα δεν μπορεί να κοιμάται μανιωδώς. Τα αντικείμενα που ανήκουν σε μία από αυτές τις κατηγορίες δεν ταιριάζουν με αντικείμενα που ανήκουν σε κάποιες από τις άλλες. Ένα από τα παραδείγματά του είναι το εξής: «Η διάνοια κατανοεί» (The intellect understands). Σύμφωνα με τον Hobbes, η διάνοια είναι το όνομα ενός συμβεβηκότος ή ιδιότητας των σωμάτων, που είναι μια κατηγορία, ενώ το «κατανοεί», αν και γραμματικά είναι ρήμα, δεν αναφέρεται στη διάνοια αλλά στον άνθρωπο που είναι μια άλλη κατηγορία. Η ορθή γραμματική έκφραση είναι «Ο άνθρωπος κατανοεί μέσω της διανοίας του» (Man understands by his intelligence). Κατά τον ίδιο τρόπο ο John Locke έκανε λάθος λέγοντας «Η βούληση βούλεται (ή επιλέγει)» (The will wills [or chooses]). Το ορθό είναι «Ένας άνθρωπος βούλεται (ή επιλέγει)» (A human being wills [or chooses]).

Είναι πολύ πιθανό κάποιος να διαφωνεί με τον Hobbes σχετικά με το αν η πρότα-

ση «Η διάνοια κατανοεί» έχει νόημα ή όχι, και να επικρίνει τη φιλοσοφικο-γραμματική άποψη που δίδει τη γραμματική δικαιολόγησή της. Οι φιλόσοφοι συχνά διαφωνούν σχετικά με το τι είναι παράλογο και τι δεν είναι παράλογο. Σκεφτείτε την πρόταση «Οι πεποηθήσεις είναι εγκεφαλικές καταστάσεις». Μήπως αυτή η πρόταση εκφράζει ένα κατηγορικό λάθος ή μια λαμπρή ενορατική διαπίστωση της φύσης του νου; Οι φιλόσοφοι διαφωνούν. Έτσι, δεν είναι πάντα εύκολο να πούμε αν κάποια φιλοσοφική θέση αποτελεί μια σπουδαία φιλοσοφική διαπίστωση ή ένα γελοίο γραμματικό λάθος. Έτσι, προστιθέμενη στην εγγενή δυσκολία της φιλοσοφίας είναι και η δυσκολία της φιλοσοφικής γραφής, η οποία συχνά στενάζει κάτω από το βάρος που τίθεται στη σύνταξη και τη σημασιολογία.

Ένας άλλος λόγος για τον οποίο οι φοιτητές συχνά γράφουν εμφανώς προτάσεις με γραμματικά προβλήματα είναι ότι η φιλοσοφία που έχουν διαβάσει τους φαίνεται έτσι. Και φαίνεται έτσι επειδή η σκέψη που εκφράζεται είναι ριζικά άγνωστη. Δεδομένου ότι οι φιλόσοφοι συχνά επινοούν κατηγορίες ή έννοιες που είναι άγνωστες στους φοιτητές, ή αναθεωρούν γνωστές κατηγορίες, δεν υπάρχει θέση για την κατηγορία στο αρχικό σύστημα ιδεών του φοιτητή, και είναι δύσκολο να προσαρμόσει κανείς τις ιδέες του για να κάνει χώρο για τη νέα ή την αναθεωρημένη κατηγορία. Συχνά η νέα κατηγορία θα τοποθετηθεί αρχικά σε ακατάλληλη θέση ή λάθος πράγματα θα τοποθετηθούν σε αυτήν. Με μια λέξη, η κατηγορία είναι παράξενη. Ως συνέπεια, όταν οι μαθητές έρχονται να εξηγήσουν, να επικρίνουν ή ακόμη και να υποστηρίξουν προτάσεις χρησιμοποιώντας αυτή την κατηγορία, μπορεί να παράγουν ασυνάρτητες και γραμματικά λανθασμένες προτάσεις. Τα γραπτά τους, αν και μπερδεμένα, είναι μια ακριβής αναπαράσταση της κατανόησής τους. Αυτό δεν είναι κάτι για το οποίο πρέπει να ντρέπονται, δεν είναι ούτε κάτι για το οποίο πρέπει να είναι υπερήφανοι. Είναι απλώς μέρος της διαδικασίας της εκμάθησης να σκέφτεται κάποιος φιλοσοφικά.

Αν βρεθείτε να γράφετε μια πρόταση ή μια παράγραφο που είναι γραμματικά εκτός ελέγχου, τότε μάλλον η σκέψη σας είναι ανεξέλεγκτη. Κατά συνέπεια, μπορείτε να χρησιμοποιήσετε το κείμενό ως μέτρο του βαθμού κατανόησης του θέματος για το οποίο γράφετε και ως δείκτη των τμημάτων του δοκιμίου σας που χρειάζονται περισσότερη προσοχή. (Οφείλω τις ιδέες για αυτό το θέμα στον Charles Young). Αυτή η εξήγηση του γιατί η καλή φιλοσοφία είναι κατά το ήμισυ καλή γραμματική παρέχει ένα επιμέρους κριτήριο. Η καλή φιλοσοφική γραφή ενσωματώνει γραμματικά χαρακτηριστικά. Αν ένα άτομο μπορεί να γράψει μια σειρά από συνεπείς γραμματικά προτάσεις για κάποιο φιλοσοφικό θέμα, τότε αυτό το άτομο έχει πιθανώς μια συνεκτική ιδέα για το τι συζητάει. Ένα επίσης συναφές κριτήριο της καλής φιλοσοφικής γραφής είναι η ακρίβεια. Σε αντίθεση με την άποψη που επικρατεί μεταξύ των φοιτητών, η ασαφής και φλύαρη γλώσσα δεν είναι ένδειξη βαθύτητας και οξυδέρκειας αλλά σύγχυσης. Οι καθηγητές φιλοσοφίας που είναι αφοσιωμένοι στα παραπάνω κριτήρια στην πραγματικότητα απευθύνουν την εξής πρόκληση στους φοιτητές: Γράψτε γραμματικά ορθά καθώς επίσης με σαφήνεια και ακρίβεια. Εφόσον η γλώσσα είναι η έκφραση της σκέψης, η καθαρή γλώσσα είναι η

έκφραση της καθαρής σκέψης. Το ύφος του γραπτού λόγου πρέπει να διευκολύνει την κατανόηση της φιλοσοφίας. Το ύφος πρέπει να ενισχύει τη σαφήνεια.

Αν η μισή καλή φιλοσοφία είναι καλή γραμματική, τότε η άλλη μισή είναι καλή σκέψη. Η καλή σκέψη παίρνει πολλές μορφές. Η μορφή στην οποία θα επικεντρωθούμε ονομάζεται συχνά ανάλυση. Η λέξη ανάλυση έχει πολλές σημασίες, μία από τις οποίες αφορά τη μέθοδο συλλογισμού (που συζητείται στο κεφάλαιο 5). Μία άλλη αφορά μια μέθοδο ή μια φιλοσοφική σχολή που αδιαμφισβήτητα επικράτησε για το μεγαλύτερο μέρος του περασμένου αιώνα. Πολλοί άνθρωποι πιστεύουν ότι η μέθοδος αυτή είναι παλαιομοδίτικη στη μετα-αναλυτική εποχή μας. Δεν παίρνω μια θέση σε αυτό το ζήτημα σε αυτό το βιβλίο. Χρησιμοποιούμε την «ανάλυση» με μια πολύ ευρεία έννοια που περιλαμβάνει τόσο την αναλυτική (με τη στενότερη έννοια) όσο και τη μετα-αναλυτική φιλοσοφία. Ο στόχος της αναλυτικής φιλοσοφίας, όπως την εννοούμε εδώ, είναι η αλήθεια, που παρουσιάζεται με σαφή, οργανωμένο και καλά δομημένο τρόπο. Τασσόμαστε υπέρ της σαφήνειας, της εύτακτης οργάνωσης και της δομής. Ο στόχος της ανάλυσης, με την ευρεία της έννοια, είναι να κάνει τη φιλοσοφία λιγότερο δύσκολη από ό,τι θα ήταν διαφορετικά. Αυτό είναι απλώς ένα επακόλουθο της παρακάτω γενικότερης αρχής. Ο καθένας μπορεί να κάνει ένα θέμα δύσκολο, χρειάζεται ένας καταξιωμένος στοχαστής για να κάνει ένα θέμα απλό.

Η φιλοσοφική γραφή έχει πάρει πολλές μορφές, όπως ο διάλογος (Πλάτων, Berkeley, Hume), το θεατρικό δράμα (Camus, Marcel, Sartre), η ποίηση (Λουκρήτιος) και η μυθολογία (Camus, G. Eliot, Sartre). Θα συζητήσουμε μόνο τη μορφή του δοκιμίου. Υπάρχουν τρεις λόγοι για την απόφαση αυτή. Πρώτον, είναι η μορφή που είναι πιο πιθανό να σας ζητηθεί να γράψετε. Δεύτερον, είναι η ευκολότερη να γράψετε. Τρίτον, είναι, επί του παρόντος, η καθιερωμένη μορφή για τους επαγγελματίες φιλοσόφους. Αν και οι διάλογοι είναι ελκυστικοί για πολλούς φοιτητές, είναι εξαιρετικά δύσκολο να γραφούν σωστά. Οι διάλογοι είναι δελεαστικοί γιατί εμπεριέχουν λεκτικά σχήματα με χάρη, μεταφορές και αβεβαιότητα.

Συχνά ενδείκνυται η προεπισκόπηση ενός βιβλίου. Αυτή η συμβουλή ισχύει και εδώ. Ξεφυλλίστε ολόκληρο το βιβλίο πριν το διαβάσετε πιο προσεκτικά. Ανάλογα με το υπόβαθρό σας στη φιλοσοφία, ορισμένα μέρη θα είναι πιο κατατοπιστικά από άλλα. Το κεφάλαιο 1 εξετάζει τις έννοιες του συγγραφέα και του αναγνωστικού κοινού, και πώς αυτές σχετίζονται και επηρεάζουν τη συγγραφή της εργασίας του φοιτητή στη φιλοσοφία. Τόσο οι φοιτητές όσο και οι καθηγητές τους βρίσκονται σε μια τεχνητή λογοτεχνική σχέση. Σε αντίθεση με τους τυπικούς συγγραφείς, οι φοιτητές γνωρίζουν λιγότερα για το αντικείμενό τους από ό,τι το ακροατήριό τους, αν και υποτίθεται ότι αυτό δεν πρέπει να φαίνεται. Το κεφάλαιο 2 είναι ένα ταχύρρυθμο μάθημα στις βασικές έννοιες της λογικής. Περιέχει βασικές πληροφορίες που απαιτούνται για την κατανόηση των επόμενων κεφαλαίων. Όσοι είναι εξοικειωμένοι με τη λογική θα το διαβάσουν γρήγορα, ενώ όσοι δεν είναι εξοικειωμένοι με αυτό θα πρέπει να το διαβάσουν αργά, προσεκτικά και τουλάχιστον δύο φορές. Το κεφάλαιο 3 εξετάζει τη δομή ενός φιλο-

σοφικού δοκιμίου και αποτελεί την καρδιά του βιβλίου. Η χιλιοειπωμένη αλλά σωστή συμβουλή ότι ένα δοκίμιο πρέπει να έχει αρχή, μέση και τέλος ισχύει και για τα φιλοσοφικά δοκίμια. Το κεφάλαιο 4 ασχολείται με μια σειρά από θέματα που σχετίζονται με τη σύνταξη προσκεδίων ενός δοκιμίου. Συζητούνται διάφορες τεχνικές σύνθεσης. Όποιος γνωρίζει πώς να περιγράφει, να κρατάει σημειώσεις, να αναθεωρεί, να κάνει έρευνα βιβλιογραφίας και ούτω καθεξής, μπορεί να παραλείψει αυτό το κεφάλαιο. Το κεφάλαιο 5 εξηγεί διάφορα είδη επιχειρημάτων που χρησιμοποιούνται στη φιλοσοφική επιχειρηματολογία, όπως τα διλήμματα, τα αντιπαραδείγματα και τα επιχειρήματα εις άτοπον απαγωγής. Το Κεφάλαιο 6 εξετάζει ορισμένες βασικές απαιτήσεις που πρέπει να ικανοποιεί το περιεχόμενο ενός δοκιμίου. Το Κεφάλαιο 7 συζητά για τη μορφή του γραπτού σας: τη συνοχή, σαφήνεια, συνοπτικότητα και αυστηρότητα. Το κεφάλαιο 8 συζητά ορισμένα συνηθισμένα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι φοιτητές με τις πρώτες σελίδες ενός δοκιμίου. Το κεφάλαιο 9, που αποτελεί νέα προσθήκη για αυτή την έκδοση, κάνει προτάσεις σχετικά με το πώς να διαβάσετε ένα φιλοσοφικό δοκίμιο. Πολυάριθμα παραρτήματα καλύπτουν θέματα όπως η έρευνα της βιβλιογραφίας, ο τρόπος μελέτης για ένα διαγώνισμα, ποιες πηγές στο διαδίκτυο είναι κατάλληλες για να χρησιμοποιήσει ο φοιτητής καθώς και ένα γλωσσάρι.

Όπως τα δοκίμια, τα περισσότερα βιβλία έχουν συμπεράσματα που είτε συνοψίζουν είτε συνδέουν τα κύρια σημεία του έργου. Ωστόσο, θα ήταν περιττό να γίνει κάτι τέτοιο σε αυτή την περίπτωση, δεδομένου ότι το βιβλίο στο σύνολό του δεν αναπτύσσει ένα κύριο επιχείρημα, αλλά αποτελείται από μια σειρά διαφορετικών θεμάτων που πρέπει να είναι χρήσιμα για τον σπουδαστή. Το παράρτημα Α, «Είναι Κυριακή βράδυ και πρέπει να γράψω ένα δοκίμιο ως τη Δευτέρα το πρωί», περιλαμβάνεται για όσους αγόρασαν αυτό το βιβλίο αλλά δεν πρόλαβαν να διαβάσουν μεγάλο μέρος του, και μπορεί να χρησιμεύσει ως συμπέρασμα. Αρκετοί από τους φοιτητές μου που χρησιμοποίησαν μία από τις τρεις πρώτες εκδόσεις με άφησαν να πιστεύω ότι αυτό ήταν το πρώτο μέρος του βιβλίου που διάβασαν, το βράδυ της Κυριακής περίπου έξι εβδομάδες μετά την έναρξη του εξαμήνου.

Προκειμένου να εξυπηρετηθούν οι ανάγκες ενός ευρέος φάσματος φοιτητών, το επίπεδο δυσκολίας κυμαίνεται από στοιχειώδες έως μέτρια προχωρημένο. Ακόμα και μέσα στα μεμονωμένα κεφάλαια, το επίπεδο δυσκολίας μπορεί να διαφέρει σημαντικά, αν και κάθε ενότητα αρχίζει με την απλούστερη ύλη και εξελίσσεται στην πιο δύσκολη. Έτσι, ένα κεφάλαιο για ένα νέο θέμα μπορεί να ξεκινήσει από το πολύπλοκο υλικό του προηγούμενου κεφαλαίου αλλά με ένα πιο απλό επίπεδο ανάλυσης. Πιστεύω ότι οι ευφυείς, σκληρά μελετημένοι φοιτητές μπορούν να μετακινηθούν γρήγορα από τη φιλοσοφική αθωότητα σε μια ήπια λεπτότητα.

Σε διάφορα σημεία, παρουσιάζουμε αποσπάσματα δοκιμίων για να καταδείξουμε μια υφολογική άποψη. Τα θέματα αυτών των αποσπασμάτων δοκιμίων είναι μερικές φορές αμφιλεγόμενα και η επιχειρηματολογία προκλητική. Τα αποσπάσματα αυτά έχουν σκοπό να κρατήσουν το ενδιαφέρον του αναγνώστη και δεν αντιπροσωπεύουν πάντοτε

τις απόψεις μας. Θα ήταν λάθος να επικεντρωθούμε στο περιεχόμενο αυτών των αποσπασμάτων δοκιμίου, όταν είναι το στιλ εκείνο που μας ενδιαφέρει. Επίσης, είναι πολύ πιθανό ότι ο αναγνώστης θα διαφωνήσει με μερικούς ή και πολλούς από τους υφολογικούς ισχυρισμούς που διατυπώνονται. Αν αυτό οδηγεί τους αναγνώστες να σκεφτούν γιατί διαφωνούν και να ανακαλύψουν τι προτιμούν και γιατί, τότε ένα μεγάλο μέρος του στόχου μας θα έχει επιτευχθεί.

Το κεφάλαιο 4 περιλαμβάνει την ενότητα «Η ρητορική της φιλοσοφικής γραφής». Από την εποχή του Σωκράτη, η ρητορική είχε συχνά κακή φήμη στη φιλοσοφία. Σε αυτό το βιβλίο δεν υπονοείται καμία αρνητική στάση απέναντι στη ρητορική. Η «ρητορική», όπως χρησιμοποιείται εδώ, έρχεται σε αντίθεση με τη λογική και αναφέρεται στο ύφος, δηλαδή σε εκείνα τα στοιχεία της γραφής που διευκολύνουν την επικοινωνία. Το σωστό είδος της ρητορικής στη γραφή δεν είναι αντίθετο προς τη λογική. Αντίθετα, τα σωστά ρητορικά στοιχεία είναι σημαντικά. Εξάλλου, όπως κάθε δοκίμιο, έτσι και ένα φιλοσοφικό δοκίμιο που αποτυγχάνει να επικοινωνήσει αποτυγχάνει σε έναν από τους κεντρικούς του σκοπούς. Το βιβλίο έχει πρακτικό σκοπό. Στοχεύει να σας βοηθήσει ώστε να γράφετε καλύτερα και να βελτιώσετε έτσι την ικανότητά σας να παρουσιάζετε τις σκέψεις σας. Δεδομένου ότι σχεδόν σε κάθε μάθημα μπορεί να σας ζητηθεί να γράψετε ένα δοκίμιο που αναλύει κάποιου είδους έννοια, οι δεξιότητες που αποκτάτε μαθαίνοντας να γράφετε για φιλοσοφικές έννοιες μπορεί να αποδειχθούν χρήσιμες στη συγγραφή άλλων τύπων δοκιμίων.

1

Ο συγγραφέας και το ακροατήριο

Φαίνεται να είναι ξεκάθαρο ποιος είναι ο συγγραφέας και ποιο είναι το ακροατήριο μιας ακαδημαϊκής εργασίας ενός φοιτητή. Ο φοιτητής είναι ο συγγραφέας και ο καθηγητής το ακροατήριο. Φυσικά και αυτό αληθεύει. Όμως ο φοιτητής δεν είναι ένας κανονικός συγγραφέας και ο καθηγητής του δεν είναι ένα κανονικό ακροατήριο. Θα αναλύσουμε αυτά τα δύο σημεία σε αυτό το κεφάλαιο. Θα ξεκινήσω με το πιο απλό, από εννοιολογικής άποψης, θέμα: την αντικανονικότητα του να είναι ένας καθηγητής ακροατήριο.

1.1 Ο καθηγητής ως αναγνώστης

Είναι αναγκαίο για έναν συγγραφέα να γνωρίζει ποιοι είναι οι αναγνώστες του. Ανάλογα με τους αναγνώστες, ο συγγραφέας ίσως διαλέξει τη μία ή την άλλη προσέγγιση προκειμένου να εξηγήσει τη θέση του. Ένας φοιτητής δεν αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα ενός συγγραφέα για πολλούς λόγους. Ενώ ένας συγγραφέας συνήθως διαλέγει το επιθυμητό αναγνωστικό κοινό, στην περίπτωση του φοιτητή, το αναγνωστικό κοινό επιβάλλεται σε αυτόν. (Η δύσκολη κατάσταση του φοιτητή δεν είναι μοναδική. Το αναγνωστικό κοινό συνήθως διαλέγει τον συγγραφέα του· αντιθέτως, στον καθηγητή επιβάλλεται το ποιοι θα είναι οι συγγραφείς που θα διαβάσει: οι φοιτητές του. Είναι αναγκαίο, επομένως, και για τους δύο να βάλουν τα δυνατά τους). Ακόμη και στην περίπτωση που ο φοιτητής είναι εξαιρετικός, δεν γράφει για να πληροφορήσει ή να πείσει τον αναγνώστη του για την αλήθεια μιας θέσης που εκθέτει ή στην οποία αντιτίθεται. Έτσι, ο σκοπός του δεν είναι η πειθώ. Επιπλέον, ακόμη και αν το θέμα είναι ασυνήθιστο ή ο καθηγητής σχετικά αδαής, ο σκοπός του φοιτητή δεν είναι να εξηγήσει ή να ερμηνεύσει μια θέση. Κατά πάσα πιθανότητα ο καθηγητής ήδη γνωρίζει το υλικό που ο φοιτητής μάχεται να παρουσιάσει με σαφήνεια και σωστό τρόπο. Παρ' όλα αυτά, ο φοιτητής δεν πρέπει να θεωρεί δεδομένο πως ο καθηγητής είναι γνώστης του θέματος για το οποίο γίνεται συζήτηση, επειδή ο καθηγητής, έχοντας τον ρόλο του κριτή, θα τον αξιολογήσει για το αν παρουσίασε επαρκώς και με πληρότητα το θέμα σε κάποιον που δεν είναι ενημερωμένος. Είναι λοιπόν δουλειά του φοιτητή να δείξει ότι κατανοεί όλα όσα ο καθηγητής του ήδη γνωρίζει. Ένας φοιτητής ίσως να το βρίσκει αυτό όχι απλά παράδοξο, αλλά διεστραμμένο. Αυτή είναι όμως η κατάσταση στην οποία βρίσκεται ο φοιτητής ως συγγραφέας.

Η δομή και το ύφος μιας ακαδημαϊκής εργασίας θα πρέπει να συμβαδίζουν με τα τυπι-

κά δοκίμια που εκθέτουν και παρουσιάζουν ένα ζήτημα. Όπως αναφέρθηκε πρωτίτερα, ο στόχος του φοιτητή είναι να δείξει στον καθηγητή πως γνωρίζει ορισμένες φιλοσοφικές θεωρίες εκθέτοντάς τις με ακρίβεια, ενώ επιπλέον πρέπει να δείξει ότι γνωρίζει, όχι μόνο τις προκείμενες προτάσεις πάνω στις οποίες οι συγκεκριμένοι φιλόσοφοι δικαιολογούν τις θέσεις τους, αλλά και πώς τις υποστηρίζουν. Γι' αυτό ο φοιτητής πρέπει να δείξει ότι γνωρίζει τη δομή των επιχειρημάτων που χρησιμοποιούνται για να δικαιολογήσουν μια φιλοσοφική θέση, το νόημα των τεχνικών όρων που χρησιμοποιούνται και τα αποδεικτικά στοιχεία των προκείμενων. (Μια διαφορά ανάμεσα στη φιλοσοφία και στην ιστορία των ιδεών είναι πως η πρώτη ενδιαφέρεται για τη δομή και την ισχύ των επιχειρημάτων). Ο φοιτητής χρειάζεται να θεωρήσει, προκειμένου να υιοθετήσει μια κατάλληλη συγγραφική στάση, ότι το ακροατήριο είναι (α) ευφυές και (β) μη ενημερωμένο για το θέμα. Ο φοιτητής πρέπει να δηλώσει τη θέση του και μετά να εξηγήσει τι εννοεί. Πρέπει να αποδείξει τη θέση του ή το λιγότερο να παράσχει ικανοποιητικά τεκμήρια που την υποστηρίζουν. Όλοι οι τεχνικοί όροι θα πρέπει να εξηγηθούν, σαν το αναγνωστικό κοινό να γνωρίζει πολύ λίγο ή καθόλου φιλοσοφία. Αυτό σημαίνει πως ο φοιτητής οφείλει να τους εξηγήσει χρησιμοποιώντας απλές λέξεις με απλά νοήματα. Αν το νόημα ενός τεχνικού όρου δεν παρουσιάζεται ή εξηγείται με τη χρήση συνηθισμένων λέξεων, με τη συνήθη σημασία τους, τότε είναι αδύνατον το ακροατήριο να μάθει τι εννοεί ο συγγραφέας. Για παράδειγμα, ας λάβουμε υπόψη το παρακάτω απόσπασμα μίας ακαδημαϊκής εργασίας:

Σκοπός της εργασίας είναι να αποδείξει πως τα ανθρώπινα όντα δεν αντιλαμβάνονται τα αντικείμενα ως υλικά, αλλά μάλλον ως ημι-ιδεατά, δηλαδή ως τη διεπιφάνεια του φαινομενολογικού αντικειμένου και του εννοιολογικού περιεχομένου του.

Αυτό το απόσπασμα, ως πρώτη εντύπωση, ακούγεται βαθυστόχαστο. Θεωρητικά, δεν υπάρχει κάποιο πρόβλημα στο να παρουσιαστεί ο νεολογισμός «ημι-ιδεατό», αλλά όποιος έχει το θάρρος να το κάνει οφείλει να δώσει μια πληρέστερη ερμηνεία σε αυτόν πέρα από το «*διεπιφάνεια του φαινομενολογικού αντικειμένου και του εννοιολογικού περιεχομένου του*». Εκτός όμως από τους νεολογισμούς, στη φιλοσοφία λέξεις με απλά νοήματα συχνά χρησιμοποιούνται ως τεχνικοί όροι. Για παράδειγμα:

ετεροπροσδιορισμός

ουσία

εγώ

καθολικό

στοχασμός

πραγματιστικό

Όταν ένας συγγραφέας χρησιμοποιεί μια λέξη της καθημερινότητας ως τεχνικό όρο η λέξη καθίσταται ασαφής και το ακροατήριο θα παραπλανηθεί και θα μπερδευτεί, αν αυτός ο τεχνικός όρος δεν επεξηγηθεί με τρόπο κατανοητό στο ακροατήριο. Δεν ευσταθεί να διαμαρτύρεστε υποστηρίζοντας ότι ο καθηγητής θα έπρεπε να σας επιτρέψει τη χρήση

τεχνικών όρων χωρίς να τους επεξηγείτε, μιας και ο ίδιος γνωρίζει ή οφείλει να γνωρίζει το νόημά τους. As επαναλάβουμε πως το θέμα που εξετάζεται δεν είναι η γνώση του καθηγητή αλλά του φοιτητή. Επομένως είναι ευθύνη του φοιτητή να δείξει στον καθηγητή πως γνωρίζει το νόημα αυτών των όρων. Μην θεωρήσετε πως ο καθηγητής σας θα σκεφτεί ότι πιστεύετε πως δεν κατανοεί τους όρους που χρησιμοποιείτε, αν τους ορίζετε. Όταν ο φοιτητής χρησιμοποιεί έναν τεχνικό όρο, τότε ο όρος αυτός γίνεται δικός του και έχει την ευθύνη να τον ορίσει. Επιπλέον, ένας τεχνικός όρος εισάγεται με επιτυχία μόνο αν η εξήγηση δεν εξαρτάται από την πεποίθηση ότι το ακροατήριο ήδη γνωρίζει τη σημασία αυτού του τεχνικού όρου! Επειδή αυτό ακριβώς είναι που πρέπει να επιδείξει ο φοιτητής.

Υπάρχει μια εξαίρεση. Στα προχωρημένα μαθήματα, ο καθηγητής ίσως δώσει στον φοιτητή το περιθώριο να θεωρήσει πως το αναγνωστικό κοινό γνωρίζει όσα πιθανώς γνωρίζει και ένας αρχάριος φοιτητής για τη φιλοσοφία, ίσως μερικά στοιχεία για τη λογική ή αποσπάσματα της *Πολιτείας* του Πλάτωνα ή των *Στοχασμών περί της πρώτης φιλοσοφίας* του Descartes ή και κάτι παρεμφερές. Για τους μεταπτυχιακούς φοιτητές, ο καθηγητής πιθανώς να τους επιτρέψει να θεωρήσουν πως το αναγνωστικό κοινό έχει μελετήσει σε μεγαλύτερο βαθμό τη λογική και, ακόμη περισσότερο, την ιστορία της φιλοσοφίας. Θα ήταν επιθυμητό εάν ο καθηγητής έκανε ξεκάθαρο τι δικαιούται ο φοιτητής να υποθέσει και τι όχι, αλλά ίσως αμελήσει να το κάνει, ή και, αν ακόμα το θυμηθεί, είναι ουσιαστικά απίθανο να προσδιορίσει όλα όσα θα έπρεπε να ληφθούν υπόψη. Υπάρχει τόσο μεγάλος όγκος ανθρώπινης γνώσης και άγνοιας, αλλά δεν υπάρχει αρκετός χρόνος ώστε να ξεκαθαριστούν. Αν τρέφετε αμφιβολίες σχετικά με το τι να υποθέσετε, τότε θα πρέπει να απευθυνθείτε στον καθηγητή. Είναι μάλιστα πιθανό ο καθηγητής να χαρεί που θα απαντήσει στα ερωτήματά σας. Αν δυσανασχετεί, τότε το λάθος βαραινεί αποκλειστικά τον ίδιο και ο φοιτητής οφείλει να μείνει ικανοποιημένος από το γεγονός ότι ρώτησε. Αυτό σημαίνει ότι ενεργεί βάσει συγκεκριμένων αρχών, κάτι που είναι πολύ σημαντικό.

Μέχρι τώρα έγινε λόγος σχετικά με το ποιο είναι το αναγνωστικό κοινό και σε ποιον βαθμό θα πρέπει να το λαμβάνετε υπόψη, χωρίς να αναφερθούμε καθόλου στη στάση που θα πρέπει να διατηρείτε απέναντι στο ακροατήριο. Η κατάλληλη στάση απέναντι στο ακροατήριο είναι ο σεβασμός. Αν συγγράφετε κάτι που θα διαβαστεί από κάποιον, τότε πρέπει να θεωρήσετε ότι το άτομο αυτό αξίζει να μάθει την αλήθεια. Εφόσον έχετε κατά νου σας αυτό, τότε θα πρέπει η αλήθεια αυτή να καταστεί όσο το δυνατόν κατανοητή και προσίτη στον αναγνώστη. Επιπλέον, όταν γράφετε για ένα αναγνωστικό κοινό, τότε απαιτείτε από αυτό να διαθέσει τον προσωπικό του χρόνο. Αναμένετε από εκείνους να αφιερώσουν χρόνο και προσπάθεια ώστε να καταλάβουν αυτό που γράψατε. Αν η δουλειά σας έγινε πρόχειρα, τότε σπαταλήσατε τον χρόνο τους και συμπεριφερθήκατε άδικα απέναντί τους. Μια ανούσια ή πρόχειρη ακαδημαϊκή εργασία προσβάλλει το αναγνωστικό κοινό, γεγονός που επιδρά αρνητικά στον συγγραφέα. Όταν ο καθηγητής επιστρέφει δυσαρεστημένος ένα σύνολο εργασιών, αυτό συμβαίνει επειδή αισθάνεται προσβεβλημένος. Μια καλή ακαδημαϊκή εργασία αποτελεί ένδειξη σεβασμού του συγγραφέα προς τον αναγνώστη του.

1.2 Ο φοιτητής ως συγγραφέας

Παρότι εσείς είστε οι συγγραφείς της εργασίας σας, αποφύγετε να είστε αδιάκριτοι. Αυτό δεν σημαίνει πως δεν μπορείτε να αναφέρεστε στον εαυτό σας σε πρώτο πρόσωπο. Το αν θα το πράξετε αυτό ή όχι, έγκειται στη δική σας προτίμηση. Πριν από μερικές δεκαετίες, απαγορευόταν στους φοιτητές να χρησιμοποιούν στα δοκίμιά τους το «εγώ». Μια φράση όπως «θα επιχειρηματολογήσω» θα έπρεπε να αντικατασταθεί με μια φράση όπως «Η επιχειρηματολογία μου θα είναι» ή «Το επιχείρημα αυτής της δημοσίευσης» ή «Θα υποστηριχθεί». Η επίσημη γραφή δεν είναι πια και τόσο τυπική στις μέρες μας. Η έκφραση «Η επιχειρηματολογία μου θα είναι» θεωρείται βερμπαλιστική και επιτηδευμένη. Προτιμούμε το πρώτο πρόσωπο για έναν ακόμη λόγο. Μολονότι η σωματική δύναμη θαυμάζεται ευρέως και συζητείται στη σύγχρονη κοινωνία, ακόμη ίσως και με το να παρουσιάζεται ως καρικατούρα στους μυώδεις άνδρες, δεν ισχύει το ίδιο και για τη διανοητική δύναμη. Ελάχιστοι άνθρωποι έχουν το θάρρος να υποστηρίξουν τις πεποιθήσεις τους, ενώ ακόμα και όταν αυτές προκύπτουν ως αποτέλεσμα διερεύνησης και ανατροφοδότησης αναφορικά με ένα μείζον ζήτημα, αξίζουν το θάρρος που χρειάζεται για την υπεράσπισή τους. Οι ιδέες έχουν συνέπειες με τον ίδιο τρόπο που έχουν συνέπειες και οι φυσικές ενέργειες. Μερικές χαρακτηρίζονται ως καλές και μερικές ως κακές. Μερικές είναι υπέροχες, μερικές είναι φριχτές. Να έχετε το θάρρος να υπερασπιστείτε τις δικές σας.

Η επιλογή του τρίτου προσώπου υποδηλώνει παθητικότητα, ή στην καλύτερη περίπτωση σημαίνει πως κάποιος εκθέτει το διανοητικό του θάρρος με έναν περισσότερο, θα λέγαμε, έμμεσο τρόπο. Η επιλογή του πρώτου προσώπου υποδηλώνει μια ενεργητική στάση. Ο συγγραφέας δεσμεύει τον εαυτό του σε μια συλλογιστική και ανοικτά υποβάλλει αυτήν τη συλλογιστική σε έναν λεπτομερή ορθολογικό έλεγχο. Η φιλοσοφική συγγραφή, στην ουσία, δεν είναι ποτέ αυτοβιογραφική, ακόμα και όταν περιέχει αυτοβιογραφικά στοιχεία. (Οι *Εξομολογήσεις* του Αγίου Αυγουστίνου και του Ζαν Ζακ Ρουσσώ είναι αξιωματικώς αλλά σπάνιες εξαιρέσεις). Είναι μάλλον απίθανο ότι η προσωπική σας ζωή ή τα προσωπικά σας συναισθήματα θα έπρεπε να εκτίθενται στη φιλοσοφική συγγραφή, τουλάχιστον υπό αυτούς τους όρους. Κανένας φιλόσοφος δεν θα έπρεπε να ενδιαφέρεται για το πώς σας κάνουν να *νιώθετε* οι προβληματισμοί σας σχετικά με την ύπαρξη του Θεού, την ελευθερία, την άμβλωση ή οτιδήποτε άλλο, αν παρουσιάζονται με τρόπο που αντανακλά απλώς τα συναισθήματά σας. Ως εκ τούτου η χρήση της έκφρασης «*αισθάνομαι/νιώθω ότι*» είναι απαγορευμένη στις εργασίες, πλην ελαχίστων εξαιρέσεων. Τα αισθήματα σας δεν αποτελούν ισχυρισμούς καθολικής φύσεως και δεν «μεταβιβάζονται» στους αναγνώστες σας. Πιθανώς να αισθάνεστε ότι ο Θεός υπάρχει, αυτός όμως δεν είναι και λόγος για να το πιστέψει ο οποιοσδήποτε άλλος. Αντίθετα, η φράση «*υποστηρίζω/επιχειρηματολογώ*», μπορεί να μεταδώσει. Με αυτόν τον τρόπο υπονοείται ότι ο συγγραφέας έχει αντικειμενικές, και όχι μόνο υποκειμενικές, βάσεις γύρω από τη θέση που διατυπώνει και επομένως ο αναγνώστης οφείλει να επιχειρηματολογήσει σε ένα αντίστοιχο πλαίσιο.

Συγκεκριμένα περιστατικά της ζωής σας, θεωρούμενα ως *προσωπικές εμπειρίες*, δεν έχουν επίσης καμία θέση στην εργασία σας. Αν όμως θεωρηθούν απλά ως γενικές *εμπειρίες* ενός αντικειμενικού παρατηρητή, τότε ίσως να είναι σχετικές και ισχυρές. Συγκρίνετε, για παράδειγμα, αυτούς τους δύο τρόπους για να πει κανείς το ίδιο πράγμα:

α) Όταν ήμουν 14 ετών ήθελα ένα ποδήλατο δέκα ταχυτήτων, αλλά για να το αγοράσω χρειαζόμουν \$125. Ο μόνος τρόπος να βρω αυτά τα λεφτά με νόμιμο τρόπο ήταν να εργαστώ. Έτσι, άρχισα να χρεώνω την ώρα μου με \$2 και έκανα διάφορες δουλειές που μισούσα, όπως να κουρεύω το γκαζόν, να πλένω τα παράθυρα, ακόμη και να κάνω μπέιμπι σίτινγκ. Χρειάστηκαν τρεις εβδομάδες, αλλά τελικά μάζεψα τα χρήματα για το ποδήλατο. Αυτό που διαπίστωσα, την ώρα που ιδρώνω δουλεύοντας, ήταν ότι το χρήμα δεν είναι απλώς χαρτί ή μέταλλο, αλλά έλεγχος πάνω σε άλλους ανθρώπους. Οι άνθρωποι που με προσλάμβαναν έλεγχαν τη ζωή μου. Κατάλαβα και κάτι ακόμη: αν έχω λεφτά και σέβομαι κάποιον, δεν θα έπρεπε να τον αναγκάσω να κάνει άθλιες δουλειές, απλά για να μπορέσει να πληρωθεί από τα λεφτά μου.

β) Ας υποθέσουμε ότι ένας νεαρός θέλει να αγοράσει κάτι, ας πούμε, ένα ποδήλατο δέκα ταχυτήτων. Μπορεί να προσφέρει τις υπηρεσίες του επί πληρωμή, ίσως με \$2 την ώρα και να κουρεύει το γκαζόν, να πλένει τα παράθυρα, ή να κάνει μπέιμπι σίτινγκ. Προσφέρει την εργασία του έναντι αμοιβής, θέτει τον εαυτό του υπό τον έλεγχο του ατόμου που τον πληρώνει. Το χρήμα, λοιπόν, δεν είναι απλώς μέταλλο ή χαρτί, αλλά ένα μέσο ελέγχου της συμπεριφοράς των άλλων ανθρώπων. Επιπλέον, εάν ένα άτομο σέβεται τους άλλους, θα αποφεύγει να προσλαμβάνει ανθρώπους για εξευτελιστικές και αλλοτριωτικές εργασίες.

Παρότι το πρώτο απόσπασμα είναι πιο ζωντανό και καταλληλότερο, αν το χρησιμοποιούσαμε έξω από το πλαίσιο της φιλοσοφίας, όπως για παράδειγμα, για ένα άρθρο εφημερίδας ή περιοδικού, η φιλοσοφική του διάσταση είναι πιο θολή από ό,τι στο δεύτερο απόσπασμα, όπου η άποψη του συγγραφέα για τα χρήματα αντανακλάται σε όλους τους ανθρώπους και όχι μόνο στον ίδιο. Έτσι, το δεύτερο απόσπασμα είναι προτιμότερο για ένα φιλοσοφικό δοκίμιο. Το πρώτο απόσπασμα είναι εγωκεντρικό, το πρόσωπο του συγγραφέα ταυτίζεται με αυτό του φοιτητή. Στο δεύτερο απόσπασμα, το πρόσωπο του συγγραφέα είναι αντικειμενικός παρατηρητής της ανθρώπινης κατάστασης.

Η έννοια του *προσώπου* (*persona*) είναι ένας τεχνικός όρος. Η λέξη *persona* προέρχεται από τη λατινική λέξη για τη μάσκα που φορούσαν οι ηθοποιοί στη σκηνή. Υπήρχαν μάσκες για κωμικούς και τραγικούς χαρακτήρες, για θεούς και θνητούς. Το να έχεις ένα πρόσωπο σημαίνει να υποδύεσαι έναν ρόλο. Ο συγγραφέας έχει έναν ρόλο και ως εκ τούτου έχει ένα πρόσωπο. Το ερώτημα είναι: ποιο είναι αυτό το πρόσωπο; Ή τι πρέπει να είναι αυτό το πρόσωπο; Γιατί υπάρχουν δύο πιθανοί ρόλοι που μπορεί ένας συγγραφέας να έχει στο δοκίμιό του.

Ο συγγραφέας έχει αναπόφευκτα τον ρόλο του δημιουργού, αφού είναι υπεύθυνος για τις λέξεις που χρησιμοποιούνται στο δοκίμιό του. Ως δημιουργός, ο συγγραφέας έχει μια υπερβατική οπτική για το δοκίμιό του, στον βαθμό που το δημιουργεί και δεν

δημιουργείται από αυτό. Εάν ο συγγραφέας κάνει τον εαυτό του χαρακτήρα σε ένα από τα παραδείγματά του, τότε παίρνει δύο πρόσωπα, αυτό του συγγραφέα και αυτό του χαρακτήρα (ή του δημιουργού και του πλάσματος). Τα αντιτιθέμενα αυτά πρόσωπα μπορεί να μπερδέψουν τον αναγνώστη. Εξετάστε τους πολύ διαφορετικούς ρόλους που παίζει ο συγγραφέας στο ακόλουθο απόσπασμα:

As υποθέσουμε ότι ο Σμιθ και εγώ έχουμε κάνει ανταλλαγή εγκεφάλων. Και νομίζω ότι είμαι ο Σμιθ και ο Σμιθ νομίζει ότι είμαι εγώ. Ωστόσο, νομίζω ότι παραμένω ο εαυτός μου επειδή ανά πάσα στιγμή είμαι πανομοιότυπος με το σώμα μου.

Είναι δύσκολο να κατανοήσουμε αυτό το απόσπασμα, επειδή το «εγώ» μετατοπίζεται διότι αναφέρεται άλλες φορές στον συγγραφέα ως *χαρακτήρα του σεναρίου* και άλλες στον συγγραφέα ως *δημιουργό του σεναρίου*. Αντιπαραβάλετε τώρα το προηγούμενο κείμενο με μια αναθεωρημένη μορφή, στην οποία οι αναφορές στον συγγραφέα ως χαρακτήρα αντικαθίστανται από αναφορές σε έναν αποκλειστικά δημιουργημένο χαρακτήρα:

As υποθέσουμε ότι ο Σμιθ και ο Τζόουνς κάνουν ανταλλαγή εγκεφάλων. Ο Τζόουνς πιστεύει ότι είναι ο Σμιθ και ο Σμιθ πιστεύει ότι είναι ο Τζόουνς. Παρ' όλα αυτά, υποστηρίζω ότι ο Τζόουνς παραμένει ο Τζόουνς και ο Σμιθ παραμένει ο Σμιθ, επειδή ένα άτομο είναι πανομοιότυπο με το σώμα του ανά πάσα στιγμή.

Ακόμη και αυτό το απόσπασμα μπορεί να βελτιωθεί. Υπάρχει κάτι τετριμμένο στο να λέμε «Ο Τζόουνς παραμένει ο Τζόουνς και ο Σμιθ παραμένει ο Σμιθ» που δεν ήταν εμφανές στο πρώτο απόσπασμα. Η ακόλουθη εκδοχή είναι καλύτερη:

As υποθέσουμε ότι ο Σμιθ και ο Τζόουνς κάνουν ανταλλαγή εγκεφάλων. Και το σώμα που είχε ο Τζόουνς πριν από την ανταλλαγή εγκεφάλου πιστεύει ότι είναι ο Σμιθ, και το σώμα του Σμιθ ότι είναι ο Τζόουνς. Παρ' όλα αυτά, υποστηρίζω ότι το σώμα του Τζόουνς παραμένει ο Τζόουνς και το σώμα του Σμιθ παραμένει ο Σμιθ, επειδή ένα άτομο είναι πανομοιότυπο με το σώμα του ανά πάσα στιγμή.

Το βασικό σημείο εδώ είναι ότι, όσο πιο αντικειμενική είναι η στάση του συγγραφέα, τόσο το καλύτερο. (Θυμηθείτε ότι αναφερόμαστε στα παραπάνω παραδείγματα ρητορικά και δεν κρίνουμε την αξιοπιστία τους). Δεν υπάρχει ποτέ καμία ανάγκη για έναν συγγραφέα να χρησιμοποιήσει τον εαυτό του στα παραδείγματά του: Σμιθ και Τζόουνς, και Άσπρος, Μαύρος, Καστανός και Πράσινος είναι ευέλικτοι χαρακτήρες στα φιλοσοφικά κείμενα. (Το αν η δυαδικότητα των προσώπων έχει φιλοσοφικές συνέπειες είναι σημαντικό ζήτημα, βλ. Thomas Nagel, *The View from Nowhere*, Νέα Υόρκη: Oxford University Press, 1985.)

Οι χαρακτήρες στα σενάρια έχουν μια εγγενή, και όχι υπερβατική, αντίληψη. Ό,τι ξέρουν και ό,τι κάνουν είναι ό,τι ο συγγραφέας τους επιτρέπει να ξέρουν και να κάνουν. Αυτό σημαίνει πως ό,τι ξέρουν είναι συχνά πολύ οριοθετημένο και οι πεποιθήσεις τους είναι μερικές φορές λανθασμένες.

Για να αλλάξει η μορφή του λόγου, ο συγγραφέας ενός δοκιμίου ενεργεί σαν Θεός. Όλοι οι χαρακτήρες στα παραδείγματα είναι σαν πλάσματα. Όταν ο Θεός είπε «Και εγένετο»

νετο φως», γεννήθηκε το φως. Και όταν ο Θεός είπε «As γεννήσει η γη κάθε είδους ζωντανό πλάσμα», γεννήθηκαν όλων των ειδών τα ζωντανά πλάσματα. Με τον ίδιο τρόπο, όταν ένας συγγραφέας λέει «As υποθέσουμε ότι ο Σμιθ και ο Τζόουνς έχουν κάνει ανταλλαγή εγκεφάλων», ο Σμιθ και ο Τζόουνς έχουν κάνει ανταλλαγή εγκεφάλων. Και αν ένας συγγραφέας πει ότι ένας εγκεφαλος σε μια γυάλα πιστεύει ότι είναι επιστήμονας, τότε ο εγκεφαλος στη γυάλα πιστεύει ότι είναι επιστήμονας. Ούτε το θέλημα του Θεού ούτε το θέλημα του συγγραφέα (εντός των ορίων της λογικής) μπορούν να ματαιωθούν. Ό,τι θέλει ο Θεός να γίνει, γίνεται.

Όπως και στην περίπτωση του Θεού, η βούληση του συγγραφέα να δημιουργήσει ένα παράδειγμα δεν μπορεί να ματαιωθεί, αν όσα λέει έχουν λογική συνέπεια και δεν αμφιβάλλει για όσα προτείνει. Η υπερβατική θέση ενός συγγραφέα είναι εγγενώς αντι-σκεπτικιστική. Υπάρχει μια ιστορία για έναν μαθητή της δευτέρας γυμνασίου που δυσκολευόταν να μάθει την άλγεβρα. Ο δάσκαλος είπε: «Υποθέστε ότι το x ισούται με 2». Ο μαθητής αγχώθηκε γιατί νόμιζε ότι ο δάσκαλος μπορεί να έκανε λάθος ή τουλάχιστον να παρέβλεψε μια πιθανότητα: «Δάσκαλε, as υποθέσουμε ότι το x δεν είναι ίσο με 2». Ο μαθητής δεν συνειδητοποίησε ότι, όταν ένα άτομο υποθέτει ότι κάτι είναι αληθινό για χάρη ενός επιχειρήματος, τότε αυτό είναι αληθινό μέσα στο πλαίσιο αυτής της συγκεκριμένης συζήτησης. Για όλες τις προθέσεις και τους σκοπούς, ένας συγγραφέας είναι παντοδύναμος και παντογνώστης. (Αναφερόμαστε μόνο σε συγγραφείς της φιλοσοφίας· κάποια σύγχρονη μυθοπλασία προσπαθεί να υπονομεύσει τις φαινομενικά θεϊκές ιδιότητες των συγγραφέων). Ωστόσο, η παντοδυναμία περιορίζεται από τη λογική συνοχή. Προσέξτε να μη σκεφτείτε ότι έχετε αποδείξει αυτό που θέλετε να πείτε με το να δημιουργήσετε ένα σενάριο που έχει λογικές αντιφάσεις, όπως σε αυτό το απόσπασμα ενός δοκιμίου:

As υποθέσουμε ότι υπάρχει ένα τετράπλευρο επίπεδο σχήμα, του οποίου όλες οι εσωτερικές γωνίες είναι 90° . Υποθέστε ακόμη ότι κάθε σημείο της περιμέτρου του ισαπέχει από ένα σημείο στο εσωτερικό του. Έτσι προκύπτει ότι υπάρχει ένα στρογγυλό τετράγωνο.

Το παραπάνω σενάριο είναι προβληματικό επειδή η υπόθεσή του είναι αντιφατική. Σε αντίθεση με τον συγγραφέα, οι χαρακτήρες σε ένα φιλοσοφικό παράδειγμα υπόκεινται σε σφάλμα ή εξαπάτηση. Αυτό είναι ένα απολύτως αποδεκτό σενάριο:

As υποθέσουμε ότι ο Σμιθ, που γνωρίζει τον Τζόουνς εδώ και 20 χρόνια, βλέπει κάποιον που φαίνεται ολόιδιος με τον Τζόουνς να περπατάει στην πλατεία. Υποθέστε ακόμη ότι ο Σμιθ δεν βλέπει τον Τζόουνς, αλλά τον δίδυμο αδελφό του Τζόουνς που έχει καθεί για πολλά χρόνια, αν και ο ίδιος ο Τζόουνς περπατά και αυτός στην πλατεία, αλλά έξω από το οπτικό πεδίο του Σμιθ...

Μέχρι τώρα στο κεφάλαιο αυτό, έγινε προσπάθεια να εξηγηθεί πώς ο αναγνώστης ενός φοιτητή στη φιλοσοφία, δηλαδή ο καθηγητής του, πρέπει να θεωρείται αδαής, και πώς ο φοιτητής, όντας συγγραφέας φιλοσοφίας, πρέπει να διατηρεί μια υπερβατική προο-

πτική, από την οποία είναι παντογνώστης και παντοδύναμος. Πώς λειτουργεί αυτό σε μια εγγελιανή αντιστροφή;

1.3 Τρεις προσεγγίσεις για τη φιλοσοφική μέθοδο

Για τους φοιτητές ως συγγραφείς, μια δυσκολία που καλούνται να αντιμετωπίσουν έχει να κάνει με το ποιον τρόπο θεωρεί ο καθηγητής τους ως καλύτερο ώστε να περιεργαστούν ένα φιλοσοφικό πρόβλημα. Μερικοί καθηγητές πιστεύουν ότι η ενόραση ενός ατόμου είναι το καλύτερο σημείο εκκίνησης. Ορισμένοι πιστεύουν ότι κάποιος πρέπει να ξεκινήσει με μια θεωρία. Και άλλοι πιστεύουν ότι καλύτερος είναι ο συνδυασμός των δύο παραπάνω. Στην παρούσα ενότητα θα συζητήσουμε καθεμία από αυτές τις στάσεις.

Εφόσον η λέξη «ενόραση» χρησιμοποιείται με διάφορους τρόπους, είναι απαραίτητο να την ορίσουμε¹. Οι ενοράσεις είναι οι προ-θεωρητικές κρίσεις που κάνει ένα άτομο για κάτι. Συνήθως έρχονται σε αντίθεση με τις κρίσεις που κάνει το άτομο, μετά την εκτενή εξέταση του ζητήματος. Συχνά αυτές οι αναστοχαστικές κρίσεις δημιουργούνται εξαιτίας της αποδοχής ορισμένων θεωριών. Θεωρία είναι μια συστηματική εξήγηση ή περιγραφή μιας μεγάλης κατηγορίας φαινομένων. Η θεωρία πρέπει να αποτελείται από μερικές γενικές προτάσεις που ισχύουν για όλα ή σχεδόν για όλα τα φαινόμενα.

Οι ενοράσεις μας περιλαμβάνουν πεποιθήσεις όπως ότι (α) ο ήλιος γυρίζει γύρω από τη γη, (β) τα ανθρώπινα όντα ενεργούν ελεύθερα χωρίς να αναγκάζονται να ενεργούν με τον τρόπο που ενεργούν και (γ) ορισμένα πράγματα είναι εγγενώς ηθικά σωστά και άλλα εγγενώς εσφαλμένα. Είναι θέμα θεωρίας ότι η γη γυρίζει γύρω από τον ήλιο, ότι κάθε ενέργεια είναι αιτιωδώς αναγκαία και ότι τίποτα δεν είναι εγγενώς ηθικά σωστό ή λάθος. Το να λέμε ότι κάτι είναι θέμα θεωρίας δεν σημαίνει ότι είναι αλήθεια. Μπορεί να είναι αληθές ή ψευδές, ανάλογα με το αν η θεωρία είναι αληθής ή ψευδής. Το φλογιστόν² ήταν μέρος μιας θεωρίας του δέκατου όγδοου αιώνα για την καύση. αλλά οι θέσεις για το φλογιστόν δεν ήταν αληθείς. Στη φιλοσοφία, για κάθε θέμα υπάρχουν συνήθως

1. Κατά μία έννοια, ενόραση είναι μια ικανότητα να γνωρίζουμε ορισμένα αντικείμενα, χωρίς να είμαστε σε θέση να έχουμε σχηματίσει μια κρίση και με βάση μόνο την άμεση βίωση της πραγματικότητας. Σκεφτείτε ότι βλέπετε κάτι κόκκινο. Αυτό μπορεί να είναι αποτέλεσμα της ενόρασης. Αυτή η ενορατική εμπειρία του κόκκινου θα πρέπει να διακριθεί από μια κρίση που θα μπορούσε να σχηματίσει κανείς με βάση τη ενόραση, όπως για παράδειγμα αυτό είναι κόκκινο ή κάτι είναι κόκκινο. Η ενορατική γνώση είναι γνώση που αποκτά κανείς άμεσα, χωρίς τεκμήριο, όπως για παράδειγμα, ότι $1 + 1 = 2$. Στην ηθική, ενορατισμός είναι η άποψη ότι ορισμένες ηθικές θέσεις είναι γνωστές χωρίς τεκμήριο, όπως για παράδειγμα ότι η ευχαρίστηση είναι εγγενώς καλή, και μερικές φορές ότι οι ηθικές κρίσεις είναι το αποτέλεσμα μιας ειδικής ικανότητας, της ηθικής ενόρασης.

2. Το φλογιστόν (phlogiston), στην πρώιμη χημική θεωρία, ήταν υποθετική αρχή της φωτιάς, από την οποία αποτελούνταν μερικώς κάθε καύσιμη ουσία. Σύμφωνα με αυτή την άποψη, το φαινόμενο της καύσης, που σήμερα ονομάζεται οξείδωση, προκαλούνταν από την απελευθέρωση του φλογιστού, με την αποφλογισμένη (dephlogisticated) ουσία να παραμένει ως στάχτη ή υπόλειμμα. (ΣΤΕ)

δύο ή περισσότερες θεωρίες, που είναι ασύμβατες μεταξύ τους. Επομένως αληθής δεν μπορεί να είναι παρά μόνο μία από αυτές.

Οι φιλόσοφοι δεν συμφωνούν μεταξύ τους για τη σχέση μεταξύ ενόρασης και θεωρίας. Μερικοί («ενορατικοί») πιστεύουν ότι η ενόραση έχει προνομιακή θέση και ότι οι θεωρίες κατασκευάζονται για να δικαιολογήσουν και να εξηγήσουν τις ενοράσεις. Ο Wittgenstein, ο οποίος στην ύστερη περίοδο της ζωής του έγραψε ότι όλα είναι εντάξει ως έχουν, θα ήταν μια παραδειγματική περίπτωση ενός ενορατικού.

Άλλοι φιλόσοφοι («θεωρητικοί») πρεσβεύουν ότι ο στόχος της φιλοσοφίας είναι να αναπτύξει μια θεωρία για ένα θέμα και ότι οι ενοράσεις έχουν μικρή αξία ή και καμία αξία. Ο Bertrand Russell υποστήριξε ότι προτάσεις όπως «Ο Σωκράτης είναι σοφός» δεν έχουν στην πραγματικότητα τη μορφή υποκείμενο-κατηγόρημα, αλλά αποτελούν πραγματικά περίπλοκες υπαρξιστικές δηλώσεις. Κάτι όπως:

Υπάρχει ένα αντικείμενο x τέτοιο που το x φιλοσοφεί στην Αθήνα του 5ου αιώνα π.Χ. και ονομάζεται «Σωκράτης» και για όλα τα y , αν το y φιλοσοφεί στην Αθήνα του 5ου αιώνα π.Χ. και ονομάζεται «Σωκράτης», τότε το y είναι πανομοιότυπο με το x , και το x είναι σοφό.

Το επιχείρημα του Russell βασίζεται σε μια θεωρία: τη διάσημη θεωρία του για τις οριστικές περιγραφές. Αποτελεί ακραία θέση το να προάγει κανείς μόνο την ενόραση ή μόνο τη θεωρία. Υπάρχει μια μέση οδός μεταξύ των δύο, που προάγει αυτό που θα αποκαλούσαμε θεωρία στοχαστικού σημείου ισορροπίας (reflective equilibrium). Αυτή η θεωρία υποστηρίζει ότι η φιλοσοφία πρέπει να ξεκινά με ενοράσεις και ότι η θεωρητικοποίηση θα έπρεπε να ξεκινά από την προσπάθεια επεξήγησης αυτών των ενοράσεων. Υποστηρίζει ακόμη ότι όταν οι ενοράσεις και οι θεωρίες έρχονται σε σύγκρουση, θα πρέπει να υπάρχει συμβιβασμός μεταξύ τους, ούτως ώστε μερικές φορές οι ενοράσεις να εγκαταλείπονται για χάρη των θεωρητικών θέσεων, ενώ σε άλλη περίπτωση οι θεωρητικές θέσεις υποχωρούν ή τροποποιούνται, ώστε να βρίσκουν χώρο οι ενοράσεις. Σε γενικές γραμμές, οι ενοράσεις θα πρέπει να υποχωρούν, όταν υπάρχουν θεωρητικές θέσεις που εξηγούν έναν πολύ μεγάλο αριθμό ενοράσεων, και κάποια σχετική αλλά όχι κεντρική ενόραση είναι ασύμβατη με τις θέσεις αυτές. Αντίστοιχα, οι θεωρητικές θέσεις θα πρέπει να υποχωρούν όταν πολυάριθμες και καλά τεκμηριωμένες εμπειρίες υποστηρίζουν μια ενόραση. Δεν υπάρχει τρόπος να προβλέψετε εάν ο καθηγητής σας θα προτιμήσει τις ενοράσεις, τις θεωρίες ή το στοχαστικό σημείο ισορροπίας. Είναι σημαντικό όμως να εκτιμήσετε ποια προσέγγιση προτιμά, πριν αποφασίσετε τι στάση θα τηρήσετε. Ο ευκολότερος τρόπος για να το κάνετε αυτό είναι να ρωτήσετε.

